

Učiteljski list

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Uredništvo (slovenskega dela) in upravništvo v Trstu (15), Via Udine 35, III. Hrvatski dopisi naj se pošiljajo na naslov: Vinko Šepič, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, odgovorni urednik slovenskega in hrvatskega dela Jože Pahor. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane Lir 24.— Tekoči pošt. račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 23

V Trstu, dne 1. decembra 1924.

Leto V.

V borbi za obstanek

Po vsej državi se učiteljstvo giblje. Organizacije so pričele spet živahneje delovati, članstvo se povrača vanje in razpravlja o položaju stanu in šolstva, sprejema resolucije ter se obrača na pristojne činitelje s svojimi zahtevami. Dveletno strahovanje ni doseglo, kar je nameravalo, ni za vselej zaprlo učiteljstvu cest in ga ni za vselej uklonilo v jarem. Reakcija je sicer še vedno tu in tudi bo, a vedno očitneje se kaže njena onemoglost. Nobenega izmed velikih vprašanj ni rešila, ker se ne dajo spraviti s sveta kar s tem, da se ne prizna njih obstoj. Zato prihaja tudi šolsko vprašanje spet na površje, gibanje učiteljstva in njegovih organizacij je najglasnejši dokaz.

Najhujši udarec, ki ga je reakcija zadala s šolsko preuredbo, je ta, da je učiteljstvo potisnila v popolno brezpravnost. Kjer smo imeli kaj zakonite besede, tam so nas izločili in uničili naš vpliv. Vse ustanove, kjer je v šolskih in osebnih zadevah sodelovalo učiteljstvo po svojih zastopnikih, so padle in na njih mesto je stopilo partizanstvo, volja nekaterih oseb, ki niso imele niti umskih niti nravnih kvalitiet, da bi reševale važne in kočljive naloge javnega življenja. Ni še dolgo temu, ko so se reakcionarni učiteljski sindikati odrekli volitvam učiteljstva v pomembno javno ustanovo, utemeljevaje, naj kar ministerstvo imenuje dotične člane. Smisel in pomen takega nastopa je jasen in ga ni treba razlagati.

Slične samovolje je bilo tudi pri nas dovolj in preveč. Stare naše pridobitve je reakcija z nekaterimi udarci uničila in nas gole pustila sredi dnevne borbe. Pa ko bi bilo le to! Pri nas je reakcija skušala udejestviti sanje najfanatičnejših skrajnežev, ki so hoteli rešiti problem drugorodcev s silo namesto z modrostjo, ter je končno veljavno uvedla sistem, po katerem naj bi slovansko učiteljstvo v doglednem času popolnoma izginilo. To niso klevete. Ozrmo se v Istro in bomo videli, s kako naglico se izvaja sistem. Tudi na tržaškem ozemlju ni nič bolje in mestni pravilnik, začasno potrjen po kr. šolskem skrbniku, odkrito govori o odstranitvi slovenskega učiteljstva. Kako je to v nasprotju ne le z uredbo v moderni državi, ampak celo z Gentilejevim zakonom samim, ne moti nikogar, saj smo doživeli z uvedbo državnega učnega jezika in s krajevnim teptanjem 4. člena državnega zakona košček Poljske v tem zadnjem času.

Vzporedno z novim sistemom gre staro šikaniranje onega učiteljstva, ki še ni odstavljeno, gre kratkovidno in neinteligentno nadzorovanje, gre sto in sto krivic, ki jih more narekovati le mržnja. Ugotavljamo te stvari, ne da bi jim pripisovali tragiko. Poudarjamo le, da ne bodo dosegle uspehov, ki si jih reakcija obeta. Razvoj gre svojo pot in ga je moči ovirati, a nikdar ustaviti. Reakcija lahko šolo uničuje, a je ne bo nikdar spravila s sveta. Lahko skuša šolstvo pritegniti v svojo službo, a se ji nikdar ne bo posrečilo zatreti njenega namena, da končno koristi napredku.

Isto je z učiteljstvom. Mogoče ga je strahovati, zdesetkati, mogoče mu je usta zamašiti in mu za nekaj časa zabraniti vpliv na javno življenje. Trajno pa je vse to izključeno. V konfliktu med nasiljem in človekovimi potrebami za življenje zmagava vedno to poslednje. V zadnjih letih se ni poslabšalo le pravno stanje učiteljstva, ampak tudi njegove gnotne prilike. Kaj vidimo danes? Stan se spet pričinja dvigati, po vsej državi se spet pričinja boriti za svoj kruh in za svoje pravo. Tudi z ozirom na učiteljstvo ni reakcija ustavila velikega kolesa zgodovine. Komaj je dosegla višek, je borba spet nastopila, neglede na žrtve, ki so padle.

Je li čudno, da tudi mi, ki nas je reakcija obsodila na smrt, še nočemo umreti? Tudi pri nas se vsak poskus borbe za stanovske koristi potom društev, ki so ustanovljena nalašč za brambo naših pravnih in gnotnih interesov, tlači z vsemi sredstvi. Imamo lep društveni in zborovalni zakon, ki je plod svobodoljubnosti italijanskega naroda. Ali smo ga deležni? Imamo ustavno zajamčene pravice, pa jih ne uživamo.

To nas ne meče v malodušnost. Poleg pisanege zakona vlada še zakon borbe za obstanek, ki je pravičen tudi učiteljstvu. Proti temu zakonu nasilje nič ne zmore. Če se borba za obstanek v eni obliki zatere, si najde drugo. Zato ne verujemo v svojo smrt in se, kar je glavno, ne odpovedujemo borbi za obstoj in kar je zanj potrebno. Hočemo živeti in imeti poleg skromnih gnotnih sredstev tudi nekoliko pravic. Hočemo to doseči združeni in solidarni, ker posamičnik nima nikake moči. Vara se, kdor nam piše smrt in misli, da nas bo uničil. Kakor se je umaknilo nasilje, tako bodo dozoreli še drugi sadovi reakcije — bodo dozoreli in odpadli. Ne vemo, kako daleč se bo izvajala šolska reforma, smo pa gotovi, da bo spet prišlo do veljave načelo o pouku v materinem jeziku. Tudi učiteljstvo se bo spet lažje zavze-

malo za svoje koristi, dasi se mu danes stavijo vse mogoče ovire.

Na vse, kar se godi, imamo en sam odgovor. S podrobnim organizacijskim delom moramo popraviti škodo, ki jo delajo stanu in šoli s tem, da zabranjujejo, kar zakon dovoljuje. Staro obliko spopolnimo z novo, strnimo se v ozkih skupinah, o katerih se je dovolj razpravljalo. Dajmo tem novim tvorbam življenja. Odbori

stojte pred novo nalogo, ki ni niti težavna niti se ž njo kaj tvega. Narekuje nam to delo borba za obstanek, ves siromašni položaj stanu, ki že ne more biti slabši, kakor je. Potrebna nam je le ena velika lastnost, vztrajnost, da pariramo udarce, ki padajo dnevno na nas. Samo na ta način bomo dočakali spet boljših časov, ki jih pripravljata tudi v reakcionarni dobi razvoj v smeri splošnega človeškega napredka.

Vi persuaderete...

Tako ste Vi, veleučeni g. kr. proveditore govorniki nama u Vidmu, dne 30. septembra 1924. I mi smo se zaista osvjedočili, da se Vaše riječi, koje ste rekli moguće u dobroj volji, nikako ne slažu s Vašim djelovanjem.

Vidjeli smo, čutimo i doživjeli smo, da ste usprkos Vaših lijepih i zvonkih riječi već 15 dana iza toga počeli **ponovno** da drmate svoje podloženo slavensko učiteljstvo. Još one **ostatke ostataka** ste razbacali po svijetu i gurnuli na cestu žrtve najvećih žrtava. I zbilja, mi smo se osvjedočili, da nas nemate rado, već da nam **hoćete zlo**, — altrochè «non vi vogliamo male»...

Izgleda, da Vi ne čujete plač svojih sudržavljana; **do Vas ne dopiru** tužni i boni glasovi i vapaji tužne slavenske djece, kojih sudbina je u Vašim rukama, i koja djeca na hiljade i hiljade žedjaju za naukom i civilizacijom. Da, tako smo se mi osvjedočili o Vama, a ne onako, kako ste nam htio prikazivati Vašim slavim govorom u Vidmu, dne 30. septembra 1924. godine.

Vi persuaderete... Velimo Vam sada mi, i dodjite na jošte svježe rake najnovijih žrtava, pa će te vidjeti, kakova praznina je nastala. Kulturna tama postala je još tamnijom, prazan prostor nenadopuniv i nenadoknadiv, — a kod svega toga izgleda, da učiteljsko ždrijelo jošte nije zadovoljno, već hoće i dalje, da se srdžba njegova u kraj prevre pokrajinom cijelom. A nad nebom zvijezda milijuna, koje bljeskaju i sjaje se, kao da tom avetu lovor vijenac plētu...

Vi persuaderete... kličemo Vam mi, te Vam se usudjujemo preporučiti, eda biste se potrudili malko doći do nas, pa da zavirite malko n. pr. u našu tužnu Istru. Proputujte ju svu, sve od kršne Čićarije pa do drevnog grada Pule, pa i **osvjedočiti ćete se, da ste svojim sudržavljanima zlo učinili**. Na licu mjesta naći će te na stotine i stotine zabrinutih roditelja, gdje Vas mole, da im pošaljete učitelja, kojega će njihova djeca razumjeti; naći će te na tisuće i tisuće bijedne i žalosne slavenske d'ece, koja žele, da im se govori od srca k srcu u materinjem jeziku, a kod toga da ujedno i svi žele, da se uz svoj materinski i italijanski jezik

nauče. Njihova je želja naravna, te bi im morala biti udovoljena, ako je objektivno prosudite kod: eguali doveri, eguali diritti.

I konačno izvolite zaviriti u najzabitnije selo Vašeg velikog školskog okružja, tamo, gdje je moguće još po Vašoj milosti ostao koji slavenski učitelj, te dodjite baš k onome, koji je daleko od mozebitnih nadziratelja, didaktičnih ravnatelja, nadzornika, općina, kr. karabinjera, fašija i svih ostalih spomenutih i nespomenutih gromovnika, koji pomažu i uvelike odlučuju o našoj učiteljskoj sudbini, — i osvjedočiti će te se, da taj učitelj vrši sve svoje dužnosti na školsko-kulturnom i državnom polju; osvjedočiti će te se, da nije onako crn, kao ga čak i nepozvani ocrnuju; osvjedočiti će te se, da nije opasan tvor, te da ne škodi a ma baš ništa svojoj domovini i državi, kojoj pripada; **osvjedočiti će te se, da je od prijekne potrebe i koristi civilizaciji i državi samoji**; osvjedočiti ćete se o njegovom liiepom uspjehu, u koliko mu ne zakrčuje put nova školska reforma i vidjet ćete, da je više postigao od moguće kojeg boljeg klasificiranog druga; osvjedočiti ćete se, da taj slavenski učitelj radi ne zato, da dobije pohvalu, već iz ljubavi do toga zvanja i iz prirodne ljubavi do naroda, kojemu i on pripada; osvjedočiti ćete se, da sve zle informacije, što dolaze u Vaš ured, jesu pune politične strasti, izmišljotine ulagivanja radi najpodlijih i moralno propalih elemenata; vidjet ćete i razabrati, da su te informacije puke klevete nemoralnih laži i sveopće korupcije u lokalnim predjelima i konačno ćete se osvjedočiti, da **slavenski učitelj želi mir u svojoj duši i tu na domaćoj, rodjenoj grudi i u svojoj kući**.

A onda se nadamo, da ćete nas manje sumnjčiti, premještavati, otpuštati i penzionirati još u potpunij snazi mučnog i svetog zvanja, te ćete onda biti manje «zabrnuti» za nas i javiti na konačno određeno mjesto, da ne misle i sude o nama kao i do sada, već malo drukčije. A u isto vrijeme kod svakog eventualnog prekršaja odrediti ćete objektivnu disciplinarnu istragu protiv neposlušnih.

Vi persuaderete, veleštovani gospodine kr. proveditore, da će biti onda takav pravilan postupak mnogo više na korist i ugled školstva, civilizacije i države. **Krasković.**

Pevski zbor ima vajo 7. in 8. t. m., kakor je članstvo direktno obveščeno.

Namen te vaje je, da se napravi odločen korak naprej in sicer z metodičnim razširjenjem dosejnjega dela.

Tudi se je pripraviti za dva koncerta, glede katerih je le še dneve določiti.

Ker upamo, da se bo takoj potem začel študirati veliki Verdijev «Requiem», pričakujemo, da se bodo vsi člani zavedali svoje dolžnosti in točno prihiteli k vajam. Zanimanje pevk in pevcev nam

daja najboljše nade, da se zbor spet uveljavi.

Novokonstituirani odbor bo vse storil, da bo poskrbljeno za red in za nekoliko družabnega razvedrila po utrudljivem delu. Pri vodstvu tega pa bo neizprosno, ker je doslej zbor preveč trpel vsled raznih pretvez, svojevoljnosti in neresnosti poedinih članov. Zborovi člani, ki so svojo zvestobo in trezno discipliniranost dokazali že v nešteti preizkušnjah, naj bodo odboru tudi sedaj v krepko podporo, ker se zbor pripravlja k novemu dvigu. **Vodstvo Zveze.**

Učenje talij. jezika

II.

U prvome članku istaknismo veliku istinu, da se neko dete može intelektualno i moralno razvijati jedino u materinskoj školi, te da tuđinske osnovne škole samo sprečavaju kulturu u svojem razmahu. Unatoč tome spoznanju, što mu veruje čitavi kulturni svet i svi umnici, ipak baš ti kulturni narodi naričavaju njima uklopljenim inojezičnim narodima svoje, recimo, državne škole. Da se to protivi svim uzgojnim i prosvetnim načelima, stoji to nepobitno; no kada oni zahtevaju, da te, manjine barem u toliko nauče jezik većeg, gospodujućeg naroda, da ga razumeju i da njime mogu izaći u svojim gospodarskim odnosima sa većinskim narodom, u toliko, dakle, i za te okolnosti, imadu oni posvema pravo. Ali baš te socijalne i gospodarske okolnosti, obziri i potrebe opet zahtevaju, da sinovi gospodujućeg naroda, što dolaze u doticaj gospodarski sa ljudima manjine, da i oni uče njihov jezik.

To bi zahtevali moralni, gospodarski, socijalni i praktični razlozi. I kad bi vladala široka sloboda u svetu, i kada ne bi **politika kraljevala**, bolje, paševala, tada, uvereni smo, praktični ljudi s obe strane, u pitanju jezika, vrlo lasno i hitro bi se sporazumeli. Kad ne bi dakle tendenciozna politika zaslužnjivala duhove i kad ne bi ona vladala nad moralom, bratstvom i čovečnosti, uopće nad kulturom, nego protivno, kad bi bila politika podložna kulturni etici: tada stalno mahom nestalo bi mnogog zla, što danas guši veći dio Evrope. Ali međutim, dok budu veliki, čisti duhovi i plemeniti radili na tome ostvarenju, slabiji moraće se i proti svome osvedočenju i prosvedu podvrći jačoj sili i volji, te će oni biti prinuđeni silom politike jačega, da uče jezik gospodujućeg naroda, naime i oni ljudi, koji drže, da im nije za nuždu taj drugi jezik.

Ali kad bi vladala sloboda rada i savesti, spontano bi narodi i ljudi učili jezika inorodaca, bilo iz ljubavi, bilo lih radi svojih vlastitih prebitaka, pa ne bi tada bilo ni potrebno, da se sili školsko dete, da uči tuđi jezik u tako nežnoj dobi na uštrb svoga razvitka. Pošto samo odrasliji obično dolaze u gospodarski i socijalni kontakt sa širim svetom, dosti bi bilo, da samo ovi u već odraslijoj dobi poseduju neko znanje tuđeg jezika. Koji pak od ovih odraslih kani i želi postati trgovcem, činovnikom, dakle čovekom pera i znanja, tada će ovi već sami znati za to usposobiti, pa i jezično — seljak, naprotiv ostaće seljakom: njemu je dovoljno da po «svoju» umije pisati i govoriti drugim jezikom. Skromno on živi i u uskom delokrugu; on nema viših zahteva, a ni u pogledu jezika. Seljak je praktičan, a kao takav znađe što mu valjade i što rabi, a što mu ne služi. S ovih razloga on ne čuti potrebe, da izuči **temeljito** ni svoj vlastiti jezik. Kad znadem — veli on — napisati pismo i pročitati ga, kad znadem sračunati neke kućne računiće te čitati lake, proste knjige, dosti je za me. — Malo je seljaka na svetu izučila osnovna škola tako temeljito, da znade i umije korektno barataati usmeno i pismeno u svojem materinskom jeziku. Mnogo takovih seljaka nema ni Francez, pa ni Englez. Prema tomu je zahtev: da seosko dete i seljak nauči temeljito **tuđi jezik, preteran i neizvedljiv**. Absurdnost je zato, kad mu se to nalaže i kad se ga već u pučkoj školi na to prisiljava, ako nema ova mera stanovitu tendencioznu svrhu. — Po našem mnenju, pogledom na psihologiju i pedagogiju, ne spada tuđi jezik u osnovnu školu, barem ne u toliko, da mu se njime **tumače elementarni pojmovi i prvo temeljno znanje**.

Naukovni jezik osnovne škole mora biti materinski, narodni, da najpre ovog nauči, pa i to jedva može u ograničenom opsegu, te da u tome jeziku pridobije neko znanje; a jedva tada da stane učiti drugi jezik.

Nije prirodno, nit je psihološki opravdano, kad se šestgodišnjem detetu podavaju prvi pojmovi u nepoznatom jeziku, s toga što nije duševno disponovano ni duševno jako da apercepira znanje u jeziku njemu običnu. Tuđi jezik prema tomu mogao bi (ne morao) doći na red u zadnja dva razreda osnovne škole, kad je naime detetu već 11—13 godina, i to moguće već i u širem opsegu.

No držimo psihološki opravdanim, da se može i mladje dete učiti tuđemu jeziku, ali kao **predmet osnovne škole u opsegu dašto njegovih spoznaja i znanja što ga prisvoji školskom materinskom obukom**. Samo ovako moći će ono zaista nešto naučiti tuđeg jezika. Nije to znanje jezika ono, ako se dete nauči naizust koju nerazumljivu pesmicu ili čitati i prepisati opet neko štivo, i to maksimalno bez sudjelovanja duha. Nije opet ništa uzgojno ni uspešno, peva li učenik pesmu, što ju ne shvaća. Jer jezik mora ući u pamet i srce, te mu obuhvatiti čitavo duševno biće. A ovo se postizava **naravnom, psihološki opravdanom metodom i učenim putem**.

Koliko se većma približava učiteljevo poučavanje drugog jezika majčinom postupku učeći govoriti svoje dete, tim je njegova obuka naravnija i shodnija. Sve naravno, a to znači postepeno, bez skokova te duševnih kalvarija i katastrofa. Sve prema duševnom i telesnom razvitku čoveka; sve prema jakosti duševne! Sve drugo i protivno usporuje, šteti, kvari, osupljuje. Ali pre no nastavimo prekinućema svoje razmišljanje radi **narečja** što ih imade svaki narod, pa i najkulturniji, a koja su od važnosti za svakog učitelja i uzgajatelja.

Narečja su žive grane, bolje rečeno, živo hranosno korenje književnog jezičnog stabla. Ona su tlo na kojemu se je razvio jezik pisatelja i učenjaka. Svi dijalekti nekog naroda stvorili su otmeni, čisti i ustaljeni književni jezik. Učenjaci narodni, osobito njegovi pesnici, potražili su najlepše narodne reči i izraze da ih uporabe za svoj umetnički umotvor.

Osnovna škola i učitelj ne sme zato prezreti govor (narečje) učenika. Ta on, doševši u školu, samo u njemu i po njemu nešto znađe; samo putem svog majčinog govora on čustvuje i duševno živi. Na temelju ovog njegovog duševnog bogastva valja da gradi škola i učitelj uzimajući u porabu valjano njegovo jezično imanje (reči), dodavajući mu nove, njemu nepoznate reči književnog jezika.

Istra je zemlja dijalekata. U nas govori se hrvatsko-srpski, slovenski i italijanski dijalekat. Kad bi se naša deca u školi učila talij. narečje, išlo bi kudikamo lakše i naravnije, pošto ipak dolaze i naša deca u doticaj talij. življa od kojeg čuju talijanštinu, ali samo u dijalektu. — I naši Italijani ne vole književnom jeziku, pa tako vidimo da i naša talij. gospoda i činovnici svagde, u uredu i u obitelji, rabe samo svoj tršćansko-venecijansko narečje. Naravno da naše slavensko dete neće u životu imati prigode da govori u književnom jeziku, a premalo će i čuti da ga nauči. — Zato naši ljudi vele: Dosti mi je da znadem govor naših «građjana». I taj talij. jezik naših sugrađjana, naš čovek nauči u kratko doba.

Ona talij. gospoda, koja to znadu, brinu se da se u Istri govori čistim jezikom.

Jedan ispitivač na ispitu savetova našem učitelju: Parlate sempre e dovunque in lingua! — Taj naš učitelj zaista nastoji da književno govori s talij. inteligencijom, dapače i sa nižim slojevima. No on time ne upliva na Talijane, da i oni s njime

književno konverziraju. Dašto da to pobudjuje na smeh, pa nekako i opravidano: slušajući naime Slavena govoriti književno, a Talijana u narečju.

Ova okolnost, da naime Istra i govori i pozna samo talij. narečje, u velike sprečava i osporova učenje knjiž. talij. jezika u školi, a kudakamo više će to urediti za slavensko naše dete.

U obuci svakako će učitelj morati uzimati u obzir na pre ono jezikoslovno gradivo što ga talij. dete (a možda i slavensko) već poseduje. Mnenja sam, da bi se talij. udžbenici morali temeljiti na domačem gradivu talij. dijalekta prema onoj: od poznata na nepoznato, od bližeg na daljne. Sasma je opravdano zato, što je bivši Min. Gentile uveo

u čitanke i škol. obuku narečje. Ovo što rekoh za obuku talij. jezika, vredi i za onu hrv.-srpskog i slovenskog u našim školama. — Da ne zaboravim još nešto spomenuti. Talijansku vežbenicu za slav. decu morao bi sastaviti onaj ko pozna dobro i istarsko-slavensko narečje ne samo talijansko. Budući naš jezik danas ima priličan broj istarsko-talij. reči, trebalo bi ove talij. reči uzeti za ishod u obuci talij. knjiž. jezika. Od poznata na nepoznato. Na nekakav temelj svakako valja da se osloni nova obuka. U našem slučaju na ono stotinu talij. reči što ih naše dete rabi u svojem govoru i na faktično ostalo realno znanje njegovo. Kad učitelj i knjiga uzimaju u obzir jedno i drugo — na dobrome su putu, pa će biti cbuka svakako uspešna.

Teorija in praksa

(Priredil B. Medvešček.)

(Nadaljevanje.)

V naslednjem odstavku, kjer govori o duševnosti naroda in o državi kot organu naroda vzgojitelja, pobija nasilni ekskluzivizem in narodni egoizem, na podlagi katerih pleme, ki sodi o sebi kot o nečem absolutnem in določenem, živi v prepričanju, da narodna duševnost opravičuje sovraštvo in zaničevanje drugih plemen, torej strasti, iz katerih se poraja pohlep po gospodovanju. V mislih ima pri tem Nemce, ki so bili prepričani o sebi, da so edini «čist in izvoljen narod na svetu» in kateremu bi morali biti podrejeni vsi drugi.

Piscu ni zato narodnost **premissa** in naravna podlaga, ampak **duševni višek** zgodovine kakega naroda. Ni nekaj **danega**, temveč nekaj, kar **postaja**, kajti brez **zavesti o sebi** ne bi bilo ničesar. «Ta zavest narodnosti se zbudi pozno v narodih, a predpogoj prebujenja je le ideja svobode. Ko pa je enkrat probujena, strne vse svoje sile v dosego narodne avtonomije in jo tudi doseže. In tedaj je ne more nič več premagati. Boriti se more tudi proti brezmejnim silam, a popolnoma umreti ne more nikdar. Poražena na enem polju, se uveljavlja na drugem, držeč se kot klop svoje zgodovine, od ktere je nič ne more odtrgati. Tudi če umre, se reši za večnost.

Zakaj vse, kar je dospelo do luči zavesti, je večno; je klin na lestvi človeštva. Tudi če je narod kot država strt in uničen, ostane in živi; živi dalje v svojem zgodovinskem življenju.

Jasni in urejevati narodno zavest, pomeni narod ovekovečiti; njegova edina in prava smrt nastopi le, ko izgubi svoj «raison d'être», ko postane v notranjosti slep ter pozabi na svojo misijo.

Zato tudi ni država istovetna z narodom, temveč je le narodna ustanova, ki izraža narod, kakor je cerkev izraz vere. Idealno pojmovana odgovarja država zahtevi naroda po samovzgoji s tem, da nudi ljudski misli najširše možnosti do svobodnega uveljavljanja in do svobodne okrepitve. Ne vodi naroda, ampak mu služi: orodje, ki si ga ta izbere za svoje stoletno delo. Je njegovo telo, obvladovano in prešinjeno po njegovi duši. Kjer pa ni država prežeta z narodnim duhom kjer narod le ovira v njegovem uveljavljanju, tam je država le strog sistem in narodova tlačiteljica.»

Marsikdo poroče, da je imel avtor v svojih izjavah pred očmi predvojno Italijo, ko je bila Italija izrazito nacionalna država, ter da njegove takratne ideje nimajo več tistega pomena sedaj, ko se je dejansko stanje predugačilo. Tak nazor pa je zgrešen, kajti kar velja za enega, velja tudi za drugega;

kar je bilo sveto včeraj, je sveto tudi danes. Njegove misli o raznarodovanju, ki jih podaja obširneje na drugem mestu in o katerih hočem govoriti v prihodnjem sestavku, nas pa utrjajo v veri, da je pisatelj globoko občutil vso krivičnost takega početja, pa naj se to dogaja kerkoli in kadarkoli. Saj je povedal že takrat, v mislih na bodočnost Italije že v naprej v poglavju «Borba proti moralni izolaciji naroda» dobesedno:

«Italijani ne morejo stremeti za tem, da napravijo Italijane druge ljudi, ampak stremeti morajo, da postanejo sami kot ljudje tako plemeniti in za splošno blaginjo produktivni, da otežkočijo zanimanje svoje življenske pravice kot naroda, ne-le z ozirom na obrambno silo, ki jo imajo in jo lahko opremijo za skrajn dokaz, temveč da to zaničevanje pravic otežkočijo tudi v sami nravi drugih narodov, ki bi s tem, da zaničujejo nje, občutili, da žalijo človeštvo in s tem tudi same sebe.

Napihovanje narodnega ponosa, poveličevanje samega sebe, nevedno zaničevanje vsake druge svobodne veličine so v vsakem narodu najhuši znaki dekadence in vzgojne nezmožnosti.»

Se druge lepe misli razvija pisatelj v tem poglavju. Moralna izolacija mu je usodna posledica krive vzgoje, proti kateri se moramo vztrajno boriti. To osamljenje nastane, ako narod ne živi življenja, vrednega človeštva ter se da preslepiti od fantoma svoje lastne moči, prezirajoč druge narode, ki predstavljajo enako stropno človeštva kakor on in ki prav tako prispevajo k razvoju civilizacije.

V podkrepitev svoje trditve citira iz knjige «Audessous de la mēlée» od R. Rollanda sledeči stavek: «Najhuši sovražnik se ne nahaja izven mej, ampak v notranjosti vsakega naroda... Je to tisti stoglavni zmaj, ki se imenuje imperializem, tista **ošabnost in volja po gospodovanstvu**, ki hočeta vse vsrkati ali podvreči ali pa zdrobiti, ki ne trpita nobene druge svobodne veličine razen svoje.»

A dalje pravi:

«Imperializem pa se ne izraža le v volji po gospodovanju, ki se porodi v osvajalni vojni, ampak se pripravlja že mnogo prej v duhu kakega naroda, ki stiška okvir človeške zgodovine v svoj lastni in se poseeblja s človeštvom, smatrajoč skoraj za ne ljudi vse druge, ki živijo izven njega.

Kdor bi hotel orientirati vzgojo s kriterijem: **svet ima za središče mojo domovino**, bi storil silo življenju, ki ni izolacija in nesloga narodov, ampak **postavitev sloge preko konfliktov**.

Kakor je družina **bolj družina**, če se manj egoistično zaklepa vase, tako je domovina **bolj domovina**, čimbolj postaja mogočna, hraneč se z duhom vsega človeštva in tvoreč sebe potreben organ **društva domovin** in postaviteljico mednarodne pravičnosti.

In če je res, da je dolžnost države ali naroda, da postane moškočen, v kolikor mora vsaka država, kakor pravi pravilno Croce, «stremeti z vsemi svojimi silami, da prisili druge k isti življenski energiji v prilog človeštva,» je tudi res, da volja po moškčnosti lahko zaslepi ter se spremeni za tistega, ki je ni le prevzet, temveč je od nje naravnost obseden, v resnično impotenco, ko zavzame — kakor je danes jasno, da se je zgodilo v narodu, ki je izzval zadnjo veliko evropsko vojno — značaj krivega razumevanja človeških moškčnosti ali vrednot, ki jih predstavljajo drugi narodi.

Dolžnost za državo, da je moškočna, ni v bistvu nič drugega ko **dolžnost do obstanka**, dolžnost do obrambe lastnega življenja. V največjo smrtno nevarnost drvi ona država, ki se izolira v svojem nacionalnem egoizmu ter zahteva, da je sama zakonodajalka in gospodarica drugih držav.

Obramba naroda kot organ človeškega dviga obstoji torej tudi v **zavesti lastne meje**. Narod vzgaja samega sebe z delom in ne v netenju nacionalne napihjenosti, s proučevanjem samega sebe in svojih napak v primerjavi z drugimi narodi in s sodelo-

vanjem z njimi pri reševanju velikih življenskih vprašanj, ki postajajo vedno bolj skupni in mednarodni. Vzgaja se s tem, da sicer res predvsem stremi, da je samosvoj, zvest svoji zgodovini in misiji, ki se mu zdi, da mu je določena od nje, toda vedno na način, da udelejuje s svojo dejavnostjo kot narod vrednejše človeško življenje, to se pravi, ne nacionalne, temveč vesoljne vrednosti.

Prva vzgoja je rodbinska, ne da bi bila pri tem domača; je **mestna in pokrajinska**, ne da bi bila kampanilistična; je **strankina ali cerkvena** brez sektarne primesi. Tako je tudi **narodna**, ne da bi bila šovinistična.

Krasne, globoke in resnične besede, pisane s pesniškim zanosom, toda žalibog le — besede! Nasprotje med besedo in dejanjem je tako ogromno, da moraš nehote pomisliti na usodno prokletstvo človeka, ki sam svoja najsvetejša čustva blati z najtežjimi dejanji. Ideali, kakor svoboda naroda, samovzgoja, človeštvo — na eni strani, na drugi pa — dušezher: Gentilejeva reforma. Resnično, Bog se usmili vseh grešnih ljudi!

(Dalje).

Gde su tekstovi za hrv. škole u Istri?

Čitali smo popis od vlade odobrenih čitanaka i drugih škol. knjiga za slovenske i talijanske osnovne škole, ali badava tražismo takovo odobrenje tekstova za hrv. škole i to za iduću škol. godinu. To bi značilo, da ti hrv. tekstovi ne opstojе, ali da već nema hrv. škola, ili da ih ne će već biti danas i sutra, pa tako — sudi neko — da nije vredno spominjati ni tekstove ni hrv. škole. Ali stoji naprotiv činjenica, da hrv. čitanke, lepe i dobre, opstojе, da opstoji još nekoliko hrv. škola, dotično nekoliko razreda, a po Gentilejevoj škol. reformi morali bismo ih imati još — par godina. A onda — svršeno je! Kad dodje red da i zadnji razred bude italijanski, a to bi moralo uslediti do dve ili tri godine, tada ne će biti potrebne hrv. čitanke, jer ne će biti ni hrv. pučkih škola, a ni — hrv. učiteljstva, u pravom smislu reči.

Ali dotad, do smrti naime, nek se dozvoli nešto hrane i pića za decu što pohodjaju hrv. škole ili razrede. Danas dakle još imademo hrv. škola i razreda, zato nek im se namaknu čitanke o kojima škol. vlasti mudro šute.

No te hrv. škole i razredi kanda već sada ne opstojе. Ne opstojе zbog pomanjkanja baš tih hrv. tekstova. Jer škola i učitelj bez tekstova — mrtve su oline. Danas opstojеći hrv. škole mrtve su. Naši učitelji ne znadu što će s decom koja nemadu u rukama čitanke; ne znadu kako da poučava u i kako da nešto poduzmu u školi s decom. Napisati se dade štošta na ploču, ali to je tako malenkosno i

dugočasno i nepraktično, da se dugočasi učitelj i učenici. Deca opažaju da tako malo, ništa nauče, pak eto tu štetnih posledica: ne dolaze u školu redovito, a u školi zevaju ili su nemirna.

Nekoja naša deca imadu stare čitanke. Imadu ih od svoje starije braće što već odrasli školi. Dogadja se sada ovo: da neki učenici imadu Rajčićevu, a drugi Nazorovu Čitanku; neki imadu Prvu, drugi Drugu, a treći Treću Čitanku obih auktorata, a četvrti nijednu. Što će sada učitelj u tom razredu u tom kacsu?! Što će i kako s decom što uopće nemadu nikakve čitanke?

Tu, razumije se, nema govora o redovitoj i valjanjoj obuci, jer se uopće ni poučavati ne može; tu nema opet govora da se vrši Gentilejeva učevna osnova; tu nema govora o pripravi učiteljevoj; tu, jednom rečju, nema nikakva napretka ni uspeha. Ovakove škole bez jedinstvenih tekstova nisu škole; a dotični učitelji prestaju biti učiteljima. Takve naše škole su ledene, mrtve...

Hrvatske škole u Istri ovako «senilnošću» zamiru; pošto znadu za dan i sat kad će morati umreti. Hrvatske škole u Istri jesu u agoniji. I ono hrvatskoga u ovim školama (razredima) ništa nije drugo no zadnji hipac umirućega. I valjan naš učitelj tu malo pomoći može bez tekstova u narodnom jeziku; a k tomu bez slobode u radu i u strahu za svoj krušac...

Pomanjkanje hrv. škol. tekstova simptomi su skore smrti našeg školstva, jest znak brodoloma.

Nek bude što bude, ali dok opstojе hrv. škole, moraju biti takodjer i hrv. čitanke, jer ukinućem, nestanjem ovih — prestaju i škole. Jedno bez drugog nema života ni opstanaka.

Slovenska Šolska Matica ima svoje publikacije za l. 1924. (1. Fink, Posebno ukoslovje zgodovinskega pouka na osnovnih šolah, 2. knjižnica vzgojeslovnih pisateljev: John Locke-Jerovšek, O človeškem razumu) že dotiskane, zato vabi učiteljstvo, da se odzove tudi letos v čim največjem številu ter pristopi kot član k Šolski Matici. Članarina za l. 1924. znaša 10 L. ter je ta znesek vplačati pri lanskem poverjeniku vsaj do 12. decembra t. l. Tov. poverjenike pa prosim, da mi nabrani denar

s seznamom članov vred dostavijo najkasneje do 15. decembra. Pozdravljeni v delu za Slovensko Šolsko Matico! — Blagajnik Pavel Plesničar.

Kdor še ni plačal „Otroških pesmi“, naj to že stori! Denar je poslati t. ci Ani Švigelj, Trst, Viale Regina Elena 7, III.

O sestavljenih besedah

Sestavil Ivan Matelič.

!Nadaljevanje.)

Nekatere spojenke pod a in b imenujejo predmet po kakovosti kakega njegovega dela s tem, da ga prispodablja z istim delom kakega drugega predmeta (oni drugi predmet imenuje prvi del spojenke, prispodabljajoči del pa drugi del spojenke): kozorog ali kozorožec ima kozje roge ali roge kot koza, srakoper ima sračje perje ali perje kot sraka, volkodlak ima volčjo dlako ali dlako kot volk, bikoglavec je bikoglav in ima bikovo glavo ali glavo kot bik. Nekatere spojenke, kot so rogozob, rogokrilec, kodrolasec, srboritec, strahopetec, pa imenujejo predmet po kakovosti kakega njegovega dela: kdor ima kodraste lase, je kodrolas in se imenuje kodrolasec, itd.

Spojenki nosorog in nosorožec sta napačni; glasi bi se morali rogonos in rogonosec, kar je isto kot rogatonos ali rogatonosec, kot imamo rogočlav (adj.), kar je isto kot rogatočlav, rogočrilec isto kot roženokrilec, rogozob isto kot roženozob. Rogozob in rogočrilec imenujeta predmet po kakovosti kakega njihovega dela, rogonos in rogonosec bi ga imenovala prav tako. Nosorog je nastal po naliki kozoroga, a nastati bi bil moral po naliki rogočlavega, torej rogonos: kdor ima rogato glavo, je rogočlav, kdor ima rogat nos, je rogonos. — Spojenka rokomal pa nima ne repa ne glave. Rokomal nima ne rokaste malhe ne malhaste roke. Če pa ima roko v malhi, ga ne bom imenoval še rokomalha, ker ne imenuje te osebe po nobeni njeni kakovosti. Še slabša je spojenka rokomalhar, ker je malhar popolni samostalni. Za ta pojem imamo lep izraz rokovnjač, pa tudi rokovnik.

Za lepše razumevanje si moramo predstavljati postanek teh posamostaljenih pridevnikov tako, da je od nekdanje sestavljenske določevalna beseda odpadla in da je dobil pridevnik samostalni pomen: kozoroga žival — kozorog; srakoper ptič — srakoper; volkodlak pes, človek — volkodlak; bučeglava riba — bučeglav; rogozoba žival — rogozob; rogočrili hrošč — rogočrilec; bikoglav človek — bikoglavec; prav tako bi bilo moralo nastati: rogonosa žival — rogonos, rogonosec.

Ti posamostaljeni pridevniki se sklanjajo kot pravi samostalniki, ker smo pozabili, da so nekdanji pridevniki in nam zvene kot samostalniki. V njih ne čutimo več nekdanje pridevnosti.

c. Spojenke, v katerih je drugi del tvorba iz samostalniškega debla na -je: glavopršje.

Napačna pa je spojenka glavogrodje. Pri glavopršju je nastal iz dveh pojmov en pojem, iz dveh delov neka celota: iz glave in opršja je nastalo glavopršje. Glavogrodje pa ne znači celote, ki bi bila nastala iz dveh delov. Prvi del te spojenke je prilastek, ki določuje obseg drugega dela in zato se mora glasiti glavno ogrodje ali ogrodje glave.

3. Spojenke z neločljivimi samostalniki, ki so tvorbe iz pridevniških spojenk na — ež, — ik — ica:

A. Preobrazbe iz pridevniških spojenk, ki so nastale iz samostalnika in neločljivega pridevnika in ta iz glagolskega korena prehodnega nedovršnega glagola:

1. ki pomenijo delujoče osebe ali delujoče orodje: (krvosramen človek) krvosramnež, krvosramnica (srami kri); (bogokleten človek): bogokletnež, bogokletnik, bogokletnica (kolne Boga); (slamorezna priprava): slamoreznica (reže slamo). Nadalje je nastal drugi del pridevniške spojenke iz prehodnega nedovršnega glagolskega debla: (slavohlepen člo-

vek): slavohlepnež, slavohlepnica (hlepi po slavi).

2. ki znači o kraj: (kamnolomna jama): kamnolomnica; (ladjedelna zgradba): ladjedelnica.

Spojenke pod 2 moramo primerjati s sledečimi tvorbami, ki ne značijo nič delujočega, ampak kraj, kjer se delo opravlja: jedilna soba: jedilnica; kadilna soba: kadilnica; šivalna soba: šivalnica. Vse te tvorbe so nastale iz nekdanjih sestavljenk tako, da je določevalna beseda odpadla in se je pridevniški prilastek pretvoril v samostalni z obrazili — ež, — ik, — ica.

3. Preobrazbe iz pridevniških spojenk, ki so nastale iz samostalnika in pridevnika in ta iz samostalniškega debla: (strahopeten človek): strahopetnež, strahopetnica; (srboriten človek): srboritnež, srboritnica.

4. Samostalniške spojenke z neločljivimi samostalniki, ki so preobrazbe iz pridevniških oblik na — ost:

1. Drugi del je iz prehodnega nedovršnega glagolskega debla in znači dejanje v samostalniški obliki, ki prehaja na predmet imenovan v prvem delu spojenke: bogoljubnost človekoljubnost (ljubi Boga, človeka), čudodelnost (dela čuda), bleskoželjnost, dobičkoželjnost (želi blesk, dobiček). Nadalje iz neprehodnega nedovršnega debla: slavohlepnost (hlepi po slavi).

2. Drugi del je iz samostalniškega debla, ki izraža lastnost po kakovosti nekega dela kakega predmeta: (strahopeten): strahopetnost; (srboriten): srboritnost.

Napačna je spojenka dobičkaželjnost, ki ima prvi del sklonilo — a namesto spojila o. Pravilno je samo dobičkoželjnost.

Oglejmo si nekatere spojenke glede njihove tvorbe in pomena ter presoajmo njihovo pravilnost.

1. Spojenke kamnolom, rudokop, premogokop, zlatokop, grobokop so tvorjene po pravilu pod 1. a) iz samostalnika in prehodnega nedovršnega glagolskega debla, v katerih prehaja dejanje, izraženo v drugem delu, na predmet, ki ga imenuje prvi del: kamnolom lomi kamenje, rudokop koplje rudo, premogokop koplje grobove. Vse te spojenke morejo pomeniti le delujoče osebe in nikdar kraja, kjer se tisto delo opravlja. Kraj, kjer se lomi kamenje, se imenuje kamenica ali kamnolomnica (iz: kamnolomna jama); kraj, kjer se koplje ruda, pa je rudnica ali rudnik, izmed katerih je za ta pojem le rudnik v rabi, ker pomeni rudnica rudniško vodo; kraj, kjer se koplje premog, se imenuje premogovnik. Kamnolom ali kamnolomec, rudokop ali rudar, premogokop, zlatokop in grobokop ali grobar so delujoče osebe. Kamenica ali kamnolomnica, rudnik, premogovnik pa značijo kraj, kjer se lomi ali koplje kamenje, ruda, premog.

Človek bi mislil, da pomeni kolomaz kako delujočo osebo ali orodje, ki maže kola. A ta spojenka je sestavljena iz: kola in maz in pomeni neko tvarino. Spojenka je napačna, ker je njen drugi del samostojni samostalni. Ta pojem moramo imenovati maz za kola, mazilo za kola (prim. napačno kolomast; prav: mast za kola, za vozove, za kolesa).

Spojenke vodcpad, vodopoj, nogomet niso nič kaj prida. Če analiziramo spojenko vodopad, dobimo osebek in povedek: Kjer pada voda, je vodopad. Tu pa ne prehaja dejanje na predmet in se ne nanaša nanj. Zato je po mojem naziranju ta češka in ruska spojenka nelogična. Imamo pa za ta pojem lepo besedo slap. — Še nerodnejša je spojenka vodopoj (Plet. je nima), ki znači napajanje in napajališče. Nelepa je že zato, ker stoji iz vode in poiti, ki se po

nepotrebnem izpolnjujeta. Predstava vode mi obudi predstavo pojivitve in predstava pojivitve mi obudi predstavo vode. Končno ne pomeni vodopoj nič delujočega. Zato napačno: Krave ženem na vodopoj. Prav: Krave ženem na napajališče, napajat, pojit, na vodo. — Če primerjam nogomet z vodometom in žarometom, se mi zdi ta spojenka takoj čudna. Analiza: nogomet meče z ного. Spojenka bi bila pravilna, če bi povedala, kaj meče, ki mi te vrste spo-

jenke povedo, na kaj prehaja ali se vsaj nanaša dejnje, izraženo v drugem delu. Če bi to igro imenovali žogmet, še šel! A tu se žoga ne meče, ampak se brca, ker z ного sploh ne mečemo. Lahko pa bi imenovali to igro nogovanje po naliki rokovanja in mečevanja. Kot so pri rokovanju najbolj roke v delu, tako so pri tej igri najbolj noge v delu: Tekma v nogovanju. Vaje v nogovanju. Nogovati ali nogoovati se: Idimo se nogoovat. (Dalje.)

Iz organizacije

Poslovnik in disciplinarni red pevskega zbora

A.

1. Zbor vodi odbor, ki sestoji iz predsednika, podpredsednika, pevovodje, artističnega vodje, tajnika, blagajnika in računskega pregledovalca.

2. Odborniki vršijo sledeče:

a) predsednik sklicuje in vodi seje, predstavlja zbor na zunanji ter nadzira delo ostalih funkcionarjev;

b) če je predsednik zadržan, ga nadomešča podpredsednik;

c) pevovodja sestavlja delovni program zbora za dobo enega leta, predlaga koncerte (kraj, čas in snov), določa pevske vaje ter svetuje ukrepe, da se zbor vzdržuje in razvija;

č) artistični vodja mu pri temu pomaga. Njegova posebna naloga pa je, da pripravlja potrebno za vaje in koncerte. Je obenem notranji kritik in arhivar;

d) tajnik vodi sejni zapisnik, kroniko zborovega dela in dopisuje s člani zbora. Po potrebi pomaga pri reklamah za prireditve;

e) blagajnik vodi vse denarne posle zbora. Vsa izredna izplačila izvrši po odobrenju predsednikov.

3. Vse zborove zadeve se pretresajo v sejah, ki se vrše po potrebah in pri katerih mora biti navzoč član Zvezinega vodstva. Za veljavnost sklepov je potrebna večina odbornikov.

4. Vsi koncerti in izdatki zanje morajo biti odobreni od Zvezinega vodstva.

Prizivi odbora so mogoči na upravni odbor.

B.

1. Vsak član je dolžan udeležiti se vsake pevske vaje in vsakega koncerta.

2. Zato se mu povrnejo najmanj potni in prenočišni stroški.

3. Pevske vaje in koncerti se morajo določiti vsaj mesec prej, da vsak lahko temu primerno uredi svoje zadeve. Tudi trajanje pevskih vaj mora biti naprej določeno in istotako stvari, ki se učijo. Spremembe naj so mogoče le, če se ves zbor pri vajah izjavi za to.

4. Člani zbora imajo enake dolžnosti in pravice. Odbor lahko izključi iz zbora:

a) če član brez važnega vzroka in opravičila neredno in netočno kljub enkratnemu opominu zahaja k pevskim vajah;

b) če neopravičeno izostane od treh zaporednih vaj;

c) če s svojim nastopanjem krši ugled zbora ali nasprotuje zborovim smotrom.

5. Kot opravičba v vseh slučajih velja:

a) bolezen;

b) tehtne rodbinske zadeve;

c) službene ovire;

č) prometne ovire.

6. Nadzorstvo o udeležbi imajo reditelji (ce) poedinih glasov. Pri njih se je opravičevati. Priziv je mogoč na artističnega vodjo, ki ima vrhovno nadzorstvo.

7. Ob koncertih so vsi člani dolžni biti točno ob določenem času na svojih mestih in se ravnati po določbah.

8. Pritožbe se navajajo odbornikom, ki morajo poročati pri sejah. Odborovo sejo morejo zahtevati vsak čas reditelji poedinih glasov.

9. Osebne spore med članstvom rešuje posebni razsojevalec, v težjih slučajih odbor.

Slov. učit. društvo za Istro ima svoje zborovanje 21. t. m. (v nedeljo) na istem mestu in z istim dnevnim redom. Pričakujemo polnoštevilne udeležbe.

še poslednji nauk, prvemu pa odvzame skoraj ves poudarek. — Ne smemo sicer odrekati avtorju dobre volje in marsikatero jedrnate misli. Ali vse, kar je v delu nanizane, je bolj taktične, tehnične vrednosti in ne v prvi vrsti načelne. Ali bolje rečeno, podrobna taktična izvajanja so prvič postavljena na nepravilni temelj, drugič hoče biti avtor originalen v posameznih ekonomskih izvajanjih in trditvah. Kot tak gre včasih brezobzirno mimo Marksa in drugih priznanih ekonomov. V tem neupoštevanju dognanih dejstev leži zopet velik del napak.

Ako izhajamo iz marksistične šole in hočemo zidati praktično delo o bodoči proletarski kolektivni družbi, moramo vzeti za osnovo temeljne nauke marksizma. In eden teh naukov je **relativizem**. Sledeč relativistični teoriji marksizma moremo samo predvidevati obliko kulturnega življenja v porevolucionarni dobi, nikdar pa ga ne smemo predaksijomirati. — Račun o porevolucionarni dobi nam pokaže sicer na podlagi kolektivnega proizvajalnega načina večjo vsoto kulturnega življenja, ne pove

FELJTON

Dragotin Godina: IDEALIZEM

Poznali smo Dragotina Godina v bejih pred livornskim kongresom kot skrajnega zagovornika marksizma proti mirnejši oportunistični struji dr. Tume. Brali smo potem njegovo brošuro: «Kako prideta delavec in kmet do svobode in blagostanja» in reči moramo, da se je od takrat zelo izpremenil.

Poslednje njegovo delo «Idealizem» moramo z marksističnega vidika zavreči, ker je z njim v velikem delu v nasprotju, toliko glede načelnosti, kolikor v podrobnih izvajanjih. — Od vsega nepopuščajočega revolucionarnega naziranja mu je ostalo zelo malo. Samo dvoje temeljnih Marksovih naukov še razberemo iz knjige: kolektivistični družabni red je mogoče doseči samo z revolucijo, ideje se porajajo iz materije. — Od teh dveh naukov je prvi gospodarsko-političen, drugi pa znanstven. Tekom razmotrivanja v različnih poglavjih pa negira sam

pa nam izvestno, kakšno bo. Le to vemo, da bo kultura v kolektivistični družbi tudi kolektivna. Komur velja Marksov nauk historičnega materijalizma za duševno življenje, temu mora veljati tudi za ekonomsko, politično in kulturno; za preteklost, sedanjost in bodočnost.

Avtor pa je hotel dokazati, da je smisel človeškega življenja iskanje iz materije v duhovnost. Človeštvo si skuša podvreči prirodne sile in ta gon ni ničesar drugega, kakor stremljenje k višji kulturi. Marsikdo mu bo v to pritrdil, ali tisti, ki mu bo pritrdil, je idealist, kakor avtor sam in beseda revolucija je pri njem «Pilat v veri». S tem, da hoče avtor dokazati idealistično stremljenje človeštva v ekonomiji, prihaja v popolno nasprotje z marksizmom. Zgodovinski materijalizem nam odločno pove, da so gospodarske proizvodjalne razmere podlaga vsakršni obliki življenja, to je, da zavisi vse družabno življenje od proizvodjalnega načina. Zraven pa nam pove tudi, da je vse naše notranje življenje odsev prirode. — Vedno je primaren gospodarski moment. Po piščevem pa bi v gotovi dobi človeškega razvoja popolnoma prenehal gospodarski in zraven tudi prirodni interes. Takrat bi padla tudi marksistična teorija zgodovinskega materijalizma; človek pa bi živel neodvisen od materije, kot duh brez vsebine. — Mogoče je govoriti o idealizmu v zvezi z evolucionizmom, v zvezi z marksizmom nikdar. Idealizem, vodilna nit avtorjevega dela se lahko zlaže z ideologijami, ali njegovo mesto je v reformizmu in krščanskemu socializmu. Kakršna podlaga, taka je stavba. Zato je tudi beseda revolucija pri njem čisto idealna, mirna.

Pisec je nanizal tekomo posameznih poglavij pre mnogo naravnost izjavajočih misli. S svojimi izjavami prihaja včasih do nemožnih zaključkov. Vse to pa naj bi še bilo, ako bi ne bil večkrat celo sam s seboj v nasprotju.

Omenili smo že trditev, da se misli porajajo iz materije; na drugi strani pa stoji vodilna misel: boj duha proti materiji. — Mislimo, da se človek ne bori s skledo, iz katere zajema!

Poglavje «kulturni razvoj» temelji deloma na Gumpłowiczevi sociološki metodi. Vsebuje pa neverjetno trditev, da se kmečki upori niso mogli izteči tlačanom v prid, ker ti ne bi bili zmožni nadomestiti fevdalizma s kakim novim družabnim redom, ki bi pomenil korak naprej v kulturnem razvoju. Zato je bil tedaj Gubec premağan, ker bi si kmetje ne bili mogli ustvariti novega družabnega reda!

V poglavju «Iz individualizma v kolektivizem» trdi, da je uživanje fizičnih in duševnih dobrin med kulturnimi narodi skoraj popolnoma kolektivistično. Organizacija produkcije pa je pretežno individualistična. Marksist pa pravi, da sta si pojem konsum in produkcija vedno vzporedna. — Še le ko bo produkcija kolektivno organizirana, bo mogoč kolektivistični konsum.

V poglavju o verskem vprašanju prihaja do zaključkov, ki izvestno ovzrejo trditev na str. 5.

V poglavju «Materijalni temelj kapitalizma» je izrečena trditev, da se tvori kapital iz brezplačnega dela mehaniziranih prirodnih sil, tako, da lahko dobivajo delavci polno plačo za svojo izvršeno delo. Bravec, kateremu ekonomska veda ni znana, bo v to gotovo pristal, češ, saj je jasno kot na dlani. Ali Marks je že davno dokazal, da korenini kapital v neplačanem delu, ki ga je izvršil delavec.

V Pregledu trdi, da je proizvodjalna tehnika uspeh borbe za prevlado idealizma nad materijalizmom, tako, da proizvodjalna tehnika pospešuje razvoj duševne kulture, ker manjša telesno delo. Po njego-

vem: — razvoj proizvodjalne tehnike je namenjen v prvi vrsti povzdigi duševne kulture vsega človeštva. Treba je odstraniti le materijalizem, ki ovira to udejstvitvev. Materijalist pa pravi, da je razvoj proizvodjalne tehnike čisto materijalen faktor. V današnjih družabnih razmerah gon za čim večjimi kapitali v prvi in konkurenca v drugi vrsti, katera pa je le posebna oblika, ali če hočemo reči, posledica prvega in glavnega vzroka. Napredek proizvodjalne tehnike ohrani tudi v kolektivni družbi materijalen in primaren značaj. Mogoča pa bo vsled kolektivne organizacije dela in konsuma višja kolektivna kultura.

Z marksističnega stališča je toliko taktično kakor načelno zgrešena trditev, da je potrebna v prvi vrsti socializacija trgovine — torej revolucija konsuma; produkcija pa da zaenkrat še lahko ostane individualna. — Naslednja izvajanja o obliki plačevanja davkov so naravnost čudovita. Logični pomislek nam celo pokaže, da stoje v nasprotju z onim pogostim refrenom o brezplačni produkciji mehaniziranih prirodnih sil. Račun. — Tvorica izdelka za tri milijone enot blaga. Ker pa mora plačevanja državnih davek (na mehanizirane prirodne sile!), se zviša vrednost produktov na štiri milijone enot. Tvorica proda blago socializirani trgovini za štiri milijone enot in nima nikake zgube. — Tvorica ne plača tedaj nič davka, plača ga — konsument.

Še najdemo v knjigi spornih mest. A glavni namen pričujoče kritike je bil oceniti knjigo v luči marksističnega znanstva. S tega zorišča bodi pribito, da ima delo z marksizmom malo skupnega in še to izgine tekom ponovnega kolebanja in razgubljanja. S. G.

Naši grobovi

† FERDINAND JELINČIČ

Devetega novembra je za vedno zatisnil oči naš tovariš Ferdo Jelinčič, nadučitelj v Podmelcu. Dolžnost do blagopokočnika me veže, da proslavim njega, ki je bil vzor očeta, učitelja, kulturnega in socialnega delavca. Delal je nesebično in neumorno, kakor oni, ki ne vpraša nikdar po plačilu, zavedajoč se, da je zadoščenje največje plačilo in največja uteha. Navdahnjen z idealno ljubeznijo do svojega naroda, oprt na svoj kremenit značaj in na temeljito poznavanje našega položaja, je hodil tisto življensko pot, ki vodi naprej in navzgor. Neuklonljiva in trdna volja mu je bila vedno ob strani, da ni klonil nikdar z duhom, tudi ne v najhujših preizkušnjah. Čist značaj, kakršnih najdemo malo v življenju, ga je dičil in mu pridobival spoštovanje vseh, ki so ga poznali. Šel je skozi življenje čist in neomadeževan, puščaje za seboj sledove svojega dela — svojega udejstvovanja. V Logu in v Podmelcu, kjer je bilo torišče njegovemu snovanju in delovanju, bo živel njegov spomin dotlej, dokler bodo živela kulturna in gospodarska društva, katera je poklical v življenje in jim vklesal svojega duha. Kot učitelj je stal vedno v prvih vrstah ter neposredno po končani vojni načeloval tolmin. učit. društvu. Velika množica, ki ga je spremljala na njegovi zadnji poti, je živa priča spoštovanja in ljubezni do njega, ki je bil vseskozi naš, in do njegove mnogoštevilne družine. R.

Ali ste oskrbeli statistiko učiteljstva in šolstva?

Ali ste realizirali okrožja?

Ali ste poskrbeli za stik med članstvom in društvi?

Ali ste storili kaj za Novi rod?

Ali se giblujete v samoizobraževalnem delu?